

רחל בילסקי-כהן

מחול באוגוסט: על פסטיבל המחול הבינלאומי בברלין

למעלה: "בזמן אמיתי", להקת רזאס, צילום: הרמן סורגלוס "In Real Time", Rosas, photo: Herman Sorgeloos

"לזעזע את הבורגנות" מאת בוריס שרמץ, צילום: ז'אן מישל סימה "Con forts fleuve" by Boris Charmatz, photo: Jean-Michel Cima

אומרים שברלין ריקה בקיץ, כי רוב המקומיים נסעו לחופש. המבקר מבחוץ אינו חש בכך. בבירת גרמניה מוצע שפע עצום של אירועי תרבות בעיר ששרויה בקדחת של בנייה, של חידוש פניה, ואשר מתמודדת עדיין עם הבעיות הקשות שנוצרו עקב נפילת החומה ואיחוד שני חלקי ברלין בנובמבר 1989.

הפסטיבל החשוב הזה שהתקיים השנה בפעם השתים עשרה, מתרחש במגוון של אולמות הפזורים על פני כל העיר. הפסטיבל מנוהל ומארגן על ידי שני גופים: תיאטרון הבל [Hebbel-Theater], בניהולה האמנותי של נלה הרטלינג [Nele Hertling] ומריון צימן [Marion Ziemann] ועל ידי "סדנת המחול" [TanzWerkstat], בניהולם האמנותי של אולריקה בקר ואנדריי טריאו [Ulrike Becker and Andre Theriault]. הפסטיבל הציג 16 להקות ויוצרים נודעים מרחבי אירופה וגם מחוצה לה, בצד יוצרים עצמאיים אוונגרדיים ונסיוניים. כן נכללו בו תוכניות של "קריאות ביניים" - פגישות, ודיונים בלתי פורמליים עם אמנים והוגים על נושאים המעסיקים את אמנות המחול היום, ונערכו גם סדנאות מעשיות עם אמני מחול בסגנונות שונים.

להקת מגי מרין [Maguy Marin] הנודעת, מליון שבצרפת, מוכרת גם לקהל הישראלי מהופעותיה בארץ. בפסטיבל הציגה הלהקה עבודה חדשה: *Quoi qu'il en soit*, בתרגום חופשי: "יהי אשר יהי" שהיא פרק בטרילוגיה. על הבמה חמישייה של גברים. המשותף לכולם הוא סיפור חיים של מהגרים מארצם, המנסים להיקלט ולהיטמע בפריז. כבר מכאן נובע הגוון הפוליטי והחברתי של היצירה שנוגעת בשאלות של עקירה, זהות, שנאת זרים, ומשטרים מושחתים. כל חמשת הגברים רוקדים, מנגנים ומדברים. כל אחד מהם מספר, לסירוגין, בצרפתית, את סיפורו הוא, ומשבץ בדבריו גם אפיזודות מחיי האחרים. הדיבור נע בין דיבור רגיל לתיאטרלי. הם מנגנים ומספרים כשהם יושבים ככל האדם על כיסאות, ולפתע הם קמים ומתפרצים בריקוד שמשולבות בו גם תנועות יום יום הבעתיות. הם רוקדים לבד וגם עם זולתם, באחוזה גברית, ברגישות ובתוך התייחסות אנושית חמה. כל הגברים נעים בגמישות ובמימנות רבה. יפה הוא המעבר בין תנועה גברית נמרצת וזויתית לבין תנועה רכה וזורמת. *Quoi qu'il en soit* היא עבודה אנושית מאוד, נוגעת ללב, עשויה במקוריות, בכישרון ובמימנות מקצועית.

אן תרזה דה קרסמאקר [Anne Teresa de Keersmaeker], המנהלת האמנותית של להקת רוזס מבלגיה, חברה הפעם לקבוצת התיאטרון TG Stan וללהקת הרוק Aka Moon ביצירה משותפת - "בזמן אמיתי" [In Real Time]. מצד המחול ראינו העצמה והקצנה נוספות של התנועה האנרגטית והוירטואוזית, המשוכללת עד קצה גבול היכולת, מבחינת הזריזות, הקלילות התזזייתית, ולקיחת סיכונים של רקדני רוזס. יש שכל הקבוצה רוקדת בו-זמנית, אם כי ללא תקשורת אנושית בין הרוקדים; עם זאת, יוחד גם מקום ראוי לכל רקדן להפגין את כוחו ואת

אומרים שברלין ריקה בקיץ, כי רוב המקומיים נסעו לחופש. המבקר מבחוץ אינו חש בכך. בבירת גרמניה מוצע שפע עצום של אירועי תרבות בעיר ששרויה בקדחת של בנייה, של חידוש פניה, ואשר מתמודדת עדיין עם הבעיות הקשות שנוצרו עקב נפילת החומה ואיחוד שני חלקי ברלין בנובמבר 1989.

הפסטיבל החשוב הזה שהתקיים השנה בפעם השתים עשרה, מתרחש במגוון של אולמות הפזורים על פני כל העיר. הפסטיבל מנוהל ומאורגן על ידי שני גופים: תיאטרון הבל [Hebbel-Theater], בניהולה האמנותי של נלה הרטלינג [Nele Hertling] ומריון צימן [Marion Ziemann] ועל ידי "סדנת המחול" [TanzWerkstat], בניהולם האמנותי של אולריקה בקר ואנדריי טריאו [Ulrike Becker and Andre Theriault]. הפסטיבל הציג 16 להקות ויוצרים נודעים מרחבי אירופה וגם מחוצה לה, בצד יוצרים עצמאיים אוונגרדיים ונסיוניים. כן נכללו בו תוכניות של "קריאות ביניים" - פגישות, ודיונים בלתי פורמליים עם אמנים והוגים על נושאים המעסיקים את אמנות המחול היום, ונערכו גם סדנאות מעשיות עם אמני מחול בסגנונות שונים.

להקת מגי מריין [Maguy Marin] הנודעת, מליון שבצרפת, מוכרת גם לקהל הישראלי מהופעותיה בארץ. בפסטיבל הציגה הלהקה עבודה חדשה: *Quoi qu'il en soit*, בתרגום חופשי: "יהי אשר יהי" שהיא פרק בטריולוגיה. על הבמה חמישייה של גברים. המשותף לכולם הוא סיפור חיים של מהגרים מארצם, המנסים להיקלט ולהיטמע בפריז. כבר מכאן נובע הגוון הפוליטי והחברתי של היצירה שנוגעת בשאלות של עקירה, זהות, שנאת זרים, ומשטרים מושחתים. כל חמשת הגברים רוקדים, מנגנים ומדברים. כל אחד מהם מספר, לסירוגין, בצרפתית, את סיפורו הוא, ומשבץ בדבריו גם אפיזודות מחיי האחרים. הדיבור נע בין דיבור רגיל לתיאטרלי. הם מנגנים ומספרים כשהם יושבים ככל האדם על כיסאות, ולפתע הם קמים ומתפרצים בריקוד שמשולבות בו גם תנועות יום יום הבעתיות. הם רוקדים לבד וגם עם זולתם, באחוזה גברית, ברגישות ובתוך התייחסות אנושית חמה. כל הגברים נעים בגמישות ובמיומנות רבה. יפה הוא המעבר בין תנועה גברית נמרצת וזויתית לבין תנועה רכה וזורמת. *Quoi qu'il en soit* היא עבודה אנושית מאוד, נוגעת ללב, עשויה במקוריות, בכישרון ובמיומנות מקצועית.

אן תרזה דה קרסמאקר [Anne Teresa de Keersmaeker], המנהלת האמנותית של להקת רוזס מבלגיה, חברה הפעם לקבוצת התיאטרון TG Stan וללהקת הרוק Aka Moon ביצירה משותפת - "בזמן אמיתי" [In Real Time]. מצד המחול ראינו העצמה והקצנה נוספות של התנועה האנרגטית והוירטואוזית, המשוכללת עד קצה גבול היכולת, מבחינת הזריזות, הקלילות התזזיתית, ולקייחת סיכונים של רקדני רוזס. יש שכל הקבוצה רוקדת בו-זמנית, אם כי ללא תקשורת אנושית בין הרוקדים; עם זאת, יוחד גם מקום ראוי לכל רקדן להפגין את כוחו ואת

רחל בילסקי-כהן

מחול באוגוסט: על פסטיבל המחול הבינלאומי בברלין

למעלה: "בזמן אמיתי", להקת רוזס, צילום: הרמן סורגלווס "In Real Time", Rosas, photo: Herman Sorgeloos

"לזעזע את הבורגנות" מאת בוריס שרמץ, צילום: ז'אן מישל סימה "Con forts fleuve" by Boris Charmatz, photo: Jean-Michel Cima

יכולתו בסולו מהמם. לאכזבתי, דומה שמרוב וירטואוזיות תנועתית אין התעמקות בחומרים תנועתיים חדשים ובקומפוזיציות. הבעיה העיקרית של היצירה היא ביומנות שלה. יש טקסטים ארוכים ומייגעים על מהות החיים, על כישלון היחסים בין בני אדם, על קריסת האוטופיות וכגון זה, אלה נאמרים ונצחקים בקול גדול, בתוספת אמירות אבסורדיות, אך הטקסטים חבוטים ושטחיים, שלא לומר "פלצניים". המילה fuck חוזרת כמעט בכל משפט, אך אין די בזה להגיג משהו מקורי ומשמעותי על החיים.

להקת הרוק המשובחת Aka Moon מאלתרת בזמן אמיתי, אבל הפורמט האילתורי מגביל את הרקדנים, ואיננו מאפשר מסגרת ברורה לכוריאוגרפיה ולקומפוזיציה על הבמה. והשחקנים - הם מצטרפים בקול גדול להפקת הטקסטים המעצבנים. אמנם הקהל היה המום מן היכולת הריקודית שנגלתה לעיניו והריע בתשואות רמות, אך בסך הכול, בעיני, מדובר ב"רוב מהומה על לא מאומה", מהומה שנמשכת שלוש וחצי שעות, אך ממצה את עצמה אחרי חצי שעה. דה קרסמאקר נמצאת על פרשת דרכים, במעבר מכוריאוגרפיה של תנועה אל הרב-תחומיות. נראה לי שאולי טרם מצאה את הכיוון הנכון להמשך הדרך. אכזבה נוספת ומפתיעה זימן לי יירי קיליאן הגדול עם שלוש הלהקות של תיאטרון המחול ההולנדי - 1,2,3 NDT - שהופיע עם יצירתו "ארכימבולדו 2000" [Archimboldo 2000] באולם היוקרתי של "האופרה הגרמנית". היצירה היא מתנת הפרידה של קיליאן לציון 40 שנות קיומו של תיאטרון המחול ההולנדי, ולרגל פרישתו מניהול הלהקות אחרי 25 שנות פעילות. ב"ארכימבולדו 2000" מיחזר קיליאן את יצירתו "ארכימבולדו", משנת 1995. היצירה המקורית מבוססת על ציוריו הסוריאליסטיים של הצייר האיטלקי בן המאה השש עשרה ארכימבולדו. הדיוקנאות המוזרים והדמיוניים העשויים מפירות, מצמחים ומבעלי חיים, מוכרים בוודאי לרבים, והלהיבו את דמיונו היצירתי של קיליאן. ב"ארכימבולדו 2000" שיבץ קיליאן גם קטעים קצרים ומקוטעים מיצירות ותיקות שלו, למשל "בלה פרסונה", וגם יצירות של יוצרים צעירים שעובדים איתו, כמו פול לייטפוט [Paul Lightfoot]. חוט השני שאמור לקשור את כל הקטעים יחד הם הרקדנים הוותיקים של NDT 3, המסובים למשתה סביב שולחן ארוך, כמו באותן חצרות נסיכים ורוזנים בהן שירת ארכימבולדו, ובראשם אשתו של קיליאן, הרקדנית המצוינת סבינה קופפרברג. התוצאה היא אכן סלט צבעוני ועסיסי, אולי ברוח ארכימבולדו. קופפרברג מככת בקטע שנקרא "עגבניות", בו היא מיידה עגבניות לכל עבר ומלווה את עצמה במונולוג משעשע העשוי ממשחקי אינטונציה וקצב על המילה tomaten, קרי - עגבניות.

היצירה כולה היא חזיון צבעוני ומבריק בזיקוקין די נור של תנועה ופעלתנות, ריקודים קבוצתיים עתירי משתתפים המתחלפים בקטעי דואטים וטריו. כולם רוקדים בורטואוזיות, בקלילות ובחן, אך היצירה אינה מתעלה למדרגה אמנותית בעלת משמעות. זאת יצירה ראוותנית ושטחית, שעשויה טלאים טלאים.

מיירי קיליאן המהולל, שהרשים והפליא אותנו במשך שנות יצירתו הארוכות באינספור יצירות נפלאות, עמוקות, שלמות ומקוריות, ציפית למתנת פרידה בשיעור קומתו האמיתי, ועל כן - כגובה הציפייה כן עומק האכזבה.

הכוריאוגרפים/רקדנים הצעירים שתהילתם זורחת היום באירופה ושמן נישא בפי כל המבקרים והאמרגנים - Boris Charmatz, Akram Khan, Xavier Le Roy, Meg Stuart, Xyhjht Emio Greco, Jerome Bel - כולם, למעט גירום בל, לקחו חלק בפסטיבל ברלין.

אקראם קאן (לונדון) [Akram Khan], הוא מוסלמי ממוצא בנגלדשי, שנולד והוכשר כרקדן באנגליה ובהודו. יצירת הסולו עמה הופיע, *Loose in Flight* (משוחרר בתעופה/ במנוסה) מאפיינת את תפיסתו האמנותית. הוא משלב ריקוד קאטאק הודי קלאסי עם מחול עכשווי. בשני הסגנונות הוא שולט באופן מושלם. על הבסיס הרימתי המסובך של תנועות הרגליים בריקוד הקאטאק ועל המחוות הסמנטיות של פלג הגוף העליון, הזרועות והפנים שרווחות במסורת הזאת, הוא מרכיב מילון תנועה אישי ועכשווי משלו. התוצאה היא כוריאוגרפיה מורכבת ומעניינת ועם זאת מגובשת, ובהירה כבדולח. זאת ועוד, אקראם קאן הוא רקדן מחשמל. יש לו נוכחות בימתית מהפנטת, הוא ניחן בורטואוזיות ריקודית, בדיוק מוחלט, בריכוז עליון, במוסיקליות עמוקה שמשרתת היטב את המישפוט של כל מהלך, יחד עם חן והבעתיות לירית נוגעת ללב. הקהל עצר את נשימתו בהתפעלות מן הצעד והמחווה הראשונים של אקראם על הבמה עד לסיום הריקוד. אקראם הוא כבר בשיאו כמבצע, ובתחילת דרכו ככוריאוגרף. יש לצפות ממנו לגדולות.

הופעתו של בוריס שרמץ, (פריז) *Con Forts Fleuve* (בתרגום חופשי: "לזעזע את הבורגנות") היא אחת החוויות הבימתיות המוזרות והמבעיתות שחוויתי מעודי. בוריס שרמץ התפרסם בעבודתו [Aattenen tionon], יצירה אנכית שמתרחשת על מגדל פיגומים של שלוש קומות, כשהרקדנים עירומים. בכוריאוגרפיה החדשה שרמץ הולך עד קצה הקוטב הנגדי - שבעת הרקדנים, יותר נכון, היצורים שעל הבמה, מכוסים לגמרי, על ראשיהם ברדסים עשויים ממכנסי גיינס שמכסים ומסתירים גם את הפנים, מה שהופך אותם ליצורים אנונימיים חסרי "אני", זהות ומיגדר. הם אינם נראים וגם אינם רואים. הם נתקלים זה בזה, מועדים, נופלים אחד על השני לערימות, כגושי בשר. מדי פעם יורד מן התקרה וילון שקוף שמכסה את כולם ומאגד אותם לחבילה, שלא ביוזמתם ושלא ברצונם. שרמץ מקעקע במודע מוסכמות רבות של אמנות המחול, מפני שהוא מבקש דרכים חדשות לחקור אמנות זו. כך הוא מציג אנטייזה בוטה לדימויים המוסכמים של רקדן ורקדנית המתגלים באמצעות גופם וזהות הפנים שלהם.

הוא מנתץ מוסכמות במה נוספות: הדמויות נכנסות בחושך תוך טיפוס עיוור מעל מושבי הקהל. שרמץ משתמש רק במחצית הבמה, המחצית האחרת נשאר חשוכה. על הבמה עצמה האורות נדלקים וכבים בתכיפות. נשמעת מוסיקה אלקטרונית מנסרת וחורקת בעוצמה בלתי נסבלת. יש חילופים קיצוניים בין תנועה מהירה ותזזיתית לבין דממה מוחלטת ותנועה איטית ביותר. להשלמת האלימות שמכה והולמת בכל החושים משמיעים היצורים טקסטים פורנוגרפיים, אמנם בצרפתית, אך אני מבינה די צרפתית כדי לדעת שמדובר בפורנוגרפיה קשה.

ההתרחשות על הבמה היא ברוטאלית, אלימה ומבעית. דמות אחת, יצור אחד הופך יצור אחר עם ראשו למטה, וחוזר ומטיח את ראשו בכוח ברצפה. זוג אחר קשור בחבל והאחד גורר את השני באלימות חוזר וגורר על הרצפה.